It notes that the terms "transformation", "reformation", "modernization" in the scientific pedagogical literature, are often used as synonyms rows. Despite the numerous interpretations, there is no unity in understanding of these concepts among scientists.

Established that despite the wide using of the term "transformation" in the pedagogical literature, in fact the concept is not elaborated enough. In particular, the national pedagogical encyclopedic literature and vocabularies the term is absent.

Analysis of the conceptual definitions about the problem in educational transformations by Ukrainian scientists in pedagogy helped us to identify the essential characteristics of the definitions which we research. The definition "transformation" includes the fundamental, structural, long-term, quality changes of the educational system with implementation of innovations.

The essential characteristics of the deformational process are that it is mostly initiated and always carried by power authorities. Reformation – are changes occurring through reforms (reforms), which are characterized by a clear sense of purpose, without a radical transformation of the system.

Determined that modernization – is part of a broader process (transformation or reformation), which characterized by updating, modernization, but not the entire system, but only some of its elements.

О. Глушко, мл. науч. сотрудник
Институт педагогики НАПН Укрины, Киев

БАЗОВЫЕ ТЕРМИНЫ ПО ПРОБЛЕМЕ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ОБРАЗОВАНИИ: МНЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧЕНЫХ

В статье освещены разработки отечественными учеными понятийно-категориального аппарата по проблеме трансформаций в образовании. Автор анализирует современные подходы к понятиям "модернизация", "реформирование", "трансформация".

Ключевые слова: модернизация, реформирование, трансформация, трансформация образования, педагогическое образование, школьная реформа.

Відомості про автора
Оксана Зіновіївна Глушко – Україна, Київ, молодший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки, Інституту педагогіки НАПН України.
Контактна інформація: glushko.oks74@gmail.com

Oksana Glushko – Ukraine, Kyiv, junior researcher of Comparative Education, Institute of Education NAES of Ukraine.
Contact Information: glushko.oks74@gmail.com

Оксана Зиновьевна Глушко – Украина, Киев, младший научный сотрудник отдела сравнительной педагогики, Института педагогики НАПН Украины.
Контактная информация: glushko.oks74@gmail.com

УДК 371.134: 3.16.2.00176

Н. Дем'яненко, д-р пед. наук, проф.
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ УНИВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ (XIX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

Феномен "університетської автономії" розкрито у наукових і політичних дискусіях початку XIX – XX ст. (М.І.Костомаров, В.І.Ленін, М.І.Пирогов, М.В.Сперанський та ін.), змісті загальних статутів імператорських університетів (1804, 1835, 1863, 1884) та практиці Харківського (1804), Київського (1834) і Новоросійського (1865) університетів. Констатовано, що на початку XXI ст. Україна знаходиться в ситуації подолання наслідків централізованого управління вищою освітою і розвитку тих рис академічного життя, які здатні забезпечити лібералізацію вищої школи. Закон України "Про вищу освіту" (2014) закріплює академічну, організаційну, фінансову автономію університету. Вона залишається основою університетського життя, однак потребує перевизначення з урахуванням більш глибокої інтеграції університету з економікою, ринком праці й програмою розвитку нації.

Ключові слова: університет, автономія, академічна свобода, самоврядування, лібералізація, децентралізація вищої школи.

Постановка проблеми.Українська національна ідентичність за своєю природою є європейською ідентичністю, яка впродовж століть формувалася у контактах з європейською культурою. Боротися за збереження української ідентичності сьогодні означає берегти її гуманістичну сутність, захищати культурні механізми трансляції досвіду українського соціуму, які дозволяють підтримувати традиції демократичного розвитку нації і людської особистості. Таким механізмом упродовж століть була в Європі автономія університетів як особливий, властивий саме європейській цивілізації інститут.

Мета дослідження. Висвітлити питання еволюції теорії і практики університетської автономії (XIX – поч. XXI ст.)

Завдання дослідження. Проаналізувати питання еволюції теорії і практики університетської автономії (XIX – поч. XXI ст.)

Виклад основного матеріалу. Внутрішня організація Харківського (1804), Київського св. Володимира (1834) і Новоросійського (1865) імператорських університетів виявилася плодом компромісу між тенденцією до "модернізації", з розвитком навколо університету навчальної інфраструктури, наукових товариств, бібліотеки, лабораторій тощо, і одночасним повним закріпленням корпоративної автономії в її "докласичному" розумінні. Автономія первинно була затверджена у двох основоположних для університетської системи документах: Попередніх правилах народної освіти від 24 січня 1803 р., а невдовзі й у загальному Статуті імператорських університетів від 5 листопада 1804 р. Саме у "Попередніх правилах народної освіти" (1803) містився розрахований на перспективу розгорнутий план діяльності нового відомства, свого роду державна освітня доктрина. Демократичні принципи розвитку освіти, обґрунтовані в цьому документі, отримали найсуттєвіше втілення в діяльності університетів. Це відобразилося, передусім, у виборності професури й університетського управління, що, однак, мало узгоджуватися з принципом державного піклування і керівництва університетами. Найбільшою складністю у зв'язку з цим стало трактування і реалізація поширеного на Заході принципу університетської автономії, яка не узгоджувалася з прийнятими нормами державного централізму. Врегулювати цю проблему належало першому загальному університетському Статуту (1804). Ним офіційно визначався навчальний і адміністративний устрій університетів Російської імперії. Найважливішим його досягненням уважається проголошення університетської автономії. Спочатку вона трактувалася як свобода університету від державного керівництва й контролю. Це передбачало виборність ректора, проректорів, професорів

© Дем'яненко Н., 2016

шляхом таємного голосування, самостійність у затвердженні вчених ступенів, відкритті кафедр тощо. Професорам було надано право читати авторські курси, базуючись на заявлених власних наукових працях (або працях іншого відомого вченого). Вони зобов'язувалися лише доповісти про це Вченій раді й урахувати зауваження колег. Жодних інших форм контролю змісту і якості освіти Статут не передбачав. Водночас університетська автономія якісно відрізнялася від західного варіанта тим, що особовий склад університету, починаючи з ректора, перебував на державній службі й отримував не лише заробітну платню, але й значні привілеї, зокрема, досить високі пенсії та чини за існуючою Табеллю про ранги [3, с. 83–94].

У ході освітньої реформи 1828–1835 рр. було запроваджено другий Загальний Статут імператорських університетів (1835). Новим Статутом у навчальну, виховну та організаційну діяльність університету запроваджувалися відчутні обмеження. Так, ліквідовано свободу викладання, закрито училищні комітети, значно ущільнено принцип університетської автономії. Піклувальник округу призначався управителем університету. Під його безпосереднім керівництвом перебував інспектор студентів, який мав бути військовим чи громадянським службовцем. Університет остаточно позбавлявся судових функцій. Права і обов'язки ради, порівняно зі Статутом 1804 р., стосувалися лише управління навчальною частиною. Ректора обирала Рада з числа ординарних професорів терміном на чотири роки. Господарською і поліційною частинами опікувалося Правління, яке в свою чергу було підпорядковане піклувальникові. Щодо професорсько-викладацького складу, то, незважаючи на збереження права Ради університету обирати професорів та інших викладачів, міністру надавалася можливість на власний розсуд призначати на посаду професора й ад'юнкта вакантних кафедр людей, що відзначилися "ученістю і даром викладання", за наявності необхідних учених ступенів. Отже, до Статуту 1835 р. увійшло положення про вибори ректора з подальшим затвердженням імператорським указом, а професорів – із затвердженням міністром. Саме ці події й зумовили виникнення проблеми "автономії університету" в громадській думці, яка згодом перетворилася у головну суперечність університетського будівництва [5, с. 33–44].

Про третій загальний Статут імператорських університетів (1863) у літературі склався стереотип як про певний прорив до демократії, академічних свобод і університетської автономії. Безпосереднім приводом до розроблення Статуту стали суттєві обмеження діяльності університетів, застосовані у зв'язку з буржуазними революціями на Заході. Восени 1849 р. було накладено остаточну заборону на виборність у формуванні керівних органів університетів. З метою ліквідації будь-якого вільнодумства запроваджено зміни до навчальних планів.

Водночас, усвідомивши, що суспільний прогрес не можна зупинити адміністративними заходами та переконавшись у безплідності спроб силового тиску, влада почала поступово послаблювати надзвичайний режим у освітній політиці. З 1856 р. в університети поступово повертається нормальний уклад навчального життя. Указом від 13 травня 1861 р. було поновлено виборність ректорів і проректорів.

Розроблення третього Статуту, де демократичні здобутки отримали найбільшого відображення, тривало досить довго (розпочалося у 1858 р.) і відбилося в дискусії представників двох напрямів: ліберального (Є.П. Ковалевський, М.І. Пирогов, М.І. Костомаров) та реакційного (В.П. Долгоруков, С.Г. Строганов). З 1861 р. процес обговорення змісту і спрямування нового загального Статуту імператорських університетів очолив міністр народної освіти О.В. Головнін. Саме йому належить заслуга повернення на службу звільненого до того М.І.Пирогова та залучення до офіційної освітянської діяльності відомих фахівців у галузі науки й освіти, які користувалися авторитетом серед педагогічної громадськості, а отже, визнання їхніх заслуг з боку Міністерства. Так, були призначені: К.К.Фойгт – професор, а згодом ректор Харківського університету (Харківський навчальний округ), Ф.Ф.Вітте – професор і помічник інспектора училища правознавства (Київський навчальний округ), О.О.Арцимович – попечитель Одеського навчального округу (з 1862 р.). Статут 1863 року дійсно помітно послабив чиновницьку опіку над університетами, ставши важливим кроком у напрямі до їхнього самоврядування. Результати обговорення Статуту широко висвітлювалися у пресі, були опубліковані у двотомнику "Зауважень на проект Загального Статуту Імператорських Російських університетів".

На довгі роки основою для дискусії з університетського питання стала стаття М.І.Пирогова "Університетське питання" (вперше опублікована у вигляді брошури *"Додаток до зауважень на проект загального статуту …університетів", 1863*). Значне місце у цій праці М.І.Пирогов відвів проблемі управління університетами: "Тільки тоді я побачу університетську колегію живою, сильною і прогресивною, коли: 1) кожен з наших університетів розгорне свою діяльність на просторі й на свободі; сам за своїми власними переконаннями і, пристосовуючись до місцевих вимог, розподілить свій бюджет з повною відповідальністю перед наукою, державою і суспільством; 2) сам визначить винагороду за труди… не за посадами, а за особистою гідністю і заслугами в науці; 3) сам доведе, що зумів виправдати повну до нього довіру держави, задовільнивши всім вимогам науки, в особі її представників; 4) нарешті, на зміну бюрократичного елементу, з його формалізмом, рангами і привілеями, внесе в своє життя інший, рідний йому – науковий і духовний, довівши тим, що наука стоїть у нього вище забобонів і самоспокуси" [7, с. 221], – підводить підсумок М.І.Пирогов.

У ході підготовки університетської реформи початку 1860-х рр. було враховано зарубіжні освітньо-модернізаційні тенденції, думку передової освітянської громади Європи. З цією метою проект було відправлено відомим педагогам Німеччини, Франції, Бельгії, Англії. Їхні відгуки зібрані в окремому томі "Зауважень іноземних педагогів на проект навчальних закладів Міністерства народної освіти". Затверджений 1863 р. Статут Російських імператорських університетів дійсно став найбільш прогресивним порівняно з двома попередніми (1804 і 1835 рр.). Він знімав обмеження з автономії університету і університетського суду, містив положення щодо розширення наукової діяльності університету (через започаткування наукових товариств, написання студентами наукових праць, преміювання та нагородження медалями кращих із них тощо). Значну увагу в Статуті було приділено організації навчальної діяльності університету. Так, факультетські збори отримали право на розробку і затвердження навчальних планів та програм. До університету тепер зараховували всіх, хто мав атестат про завершення повного гімназійного курсу навчання. Зазначене відповідало європейським тенденціям, адже в другій половині XIX ст. наука бачилася основою соціального прогресу, а інтелігенція (а отже, й університети) – відповідальними за цей прогрес [9, p. 7–8].

Цікаво, що навіть під час дискусії кінця 1870-х – початку 1880-х рр., як прибічники збереження Статуту 1863 р., так і його противники, були єдиними у відстоюванні тези про виключну роль університетської реформи серед інших соціальних змін. Поняття "централізація", "децентралізація", "самоврядування", "автономія" в другій половині XIX ст. активно трактуються такими правознавцями, як О.В. Лохвицький, М.М. Коркунов, Б.М. Чичерін, О.Д. Градовський. Особливе значення надавалося самоврядуванню як прояву децентралізації.

Невдовзі до Статуту почали вноситися певні корективи з метою "посилення централізованого начала, державного контролю за ходом і змістом викладання та утвердження необхідного порядку і дисципліни серед студентів". На початку 1870-х років з'являються численні публікації щодо обговорення проблем автономії університету, з критикою "університетської автономії на західний манер". У 1874 р. тимчасова комісія під головуванням міністра державних володінь П.О.Валуєва висловилася за реформування внутрішньої організації університетів, а 1875 року було утворено комісію з метою розроблення чергового проекту Статуту університетів під керівництвом статс-секретаря І.Д.Делянова. 16 березня 1882 р. останнього було призначено міністром народної освіти. 30 травня того ж року на посаді міністра внутрішніх справ Олександр III затвердив графа Д.О.Толстого. Обидва чиновники мали детальний план реформування вищої освіти, який, передусім, передбачав запровадження нового університетського Статуту. 30 листопада 1882 р. проект Загального Статуту імператорських університетів було винесено на розгляд Державної ради. Запровадження Статуту передбачалося з 1884–1885 н. р. За проектом усі факультети університету (історико-філологічний, фізико-математичний, юридичний, медичний) трактувалися як частини єдиного цілого. Особливе місце у першому розділі відводилося визначенню статусу піклувальника навчального округу, його прав і обов'язків. Коло повноважень піклувальника, порівняно зі Статутом 1863 р., було значно розширено. Він мав спостерігати за ходом університетського викладання, міг скликати раду і правління університету, призначати збори факультетів, навіть вимагати від ректора звітності. Про вжиті заходи піклувальник був зобов'язаний доповідати міністрові народної освіти [2, с. 42 – 49]. Статут суворо регламентував освітній процес. Так, значна увага приділялася контролю рівня знань студентів. Особливе місце відводилося питанням дисципліни. З метою їх урегулювання до університетського Статуту було включено главу "Про інспектора студентів і його помічників". Саме інспектори мали стежити за дотриманням студентами дисципліни й порядку. Посадові обов'язки співробітників інспекції визначалися спеціальною інструкцією Міністерства народної освіти. В структурі університету передбачалися специфічні виправно-виховні установи – карцери, де повинні були відбувати покарання студенти-правопорушники. Отже, Статут 1884 р. увійшов в історію університетів як такий, що суттєво обмежував їх автономію рамками державності, надаючи право Міністерству освіти та піклувальнику регламентувати життєдіяльність вищих навчальних закладів.

У ході подій 1905–1907 рр. університети перетворилися на вогнища опозиції: тут проходили мітинги і збори, студенти і професори брали активну участь у різноманітних політичних акціях, а в деяких випадках і в збройних виступах. 27 серпня 1905 р. в умовах наростання протесту, імператор Микола II затвердив "Тимчасові правила про управління вищими навчальними закладами Міністерства народної освіти", якими фактично відновлювалася автономія університетів та інших вищих навчальних закладів Міністерства народної освіти (хоча слово "автономія" в указі не фігурувало). Зокрема, в 1906 р. була введена так звана предметна система, яка передбачала вільний вибір індивідуального плану навчання (вибір послідовності вивчення навчальних дисциплін і часу складання екзаменів).

Однак, і після революції університети лишалися опозиційними центрами. Спроби влади відновити вплив на університети сприймалися як наступ на університетську автономію не лише студентами, але й професурою. Автономія розумілася багатьма представниками університетської корпорації як фактична незалежність від влади. Вони доволі хворобливо реагували на найменші ознаки утиску своїх прав. Такі погляди зумовили кризу управління, коли державна влада в особі міністерства і піклувальника по суті протистояла університетській владі в особі ради. Цей стан речей відобразився і в дискусії з "університетського питання". Багато ліберально налаштованих авторів, як, наприклад, М.В.Сперанський стали писати про крах [8], а консерватори (В.М.Пуришкевич) – про розкладання університетів. Завдання ж вирішення університетського питання увійшло лише в програми центристських партій. Найвагомішого місця йому відводилося в програмі кадетів. Характерно, що в програмі Української демократичної партії параграф "Автономія вищих навчальних закладів" був представлений у розділі "Державний і громадський устрій".

Проблема університетської автономії продовжувала займати центральне місце в обговоренні університетського питання [1; 6]. Як писав відомий "теоретик університетської автономії" С.М.Трубецькой *("Університетське питання", 1904*), університет не може бути не автономним, оскільки автономія "вимагається самою суттю справи". Не дивно, що сучасний йому університетський лад він називав "ураженим старечим маразмом, який відобразився в глибокому розпаді, дезорганізації і у відсутності здатності координувати всі складові університетського організму до єдиної належної мети". При цьому центральним питанням "корпоративного ладу" він уважав університетське самоврядування. К.А.Тімірязєв *("Академічна свобода: (думки вголос старого професора)", 1905*) називав самоврядування "життєвим нервом" університету. І все ж, ця думка не була однозначною. Часто слово "автономія" вживалося з епітетом "горезвісна" (В.М.Пуришкевич), а рада професорів називала її "головним штабом антидержавної політичної пропаганди". Досить критично були налаштовані до університетського самоврядування і ліві радикали. Так, В.І.Ленін назвав першого обраного в 1905 р. ректора університету С.М.Трубецького "холопом" самодержавства. Дискусія з питання університетської автономії набувала відверто політичного характеру.

У 1908 р. Урядовий Сенат опублікував офіційне тлумачення меж університетської автономії, заявивши, що її слід розуміти як вибір управлінських і педагогічних функцій, однак із безумовним збереженням підзвітності урядовому керівництву. Тобто Сенат, не скасовуючи автономію офіційно, зазначав, що її не слід розуміти як виключну самостійність і незалежність університету від Міністерства освіти. Своєрідною відповіддю на цю заяву можна вважати статтю М.В.Сперанського "Держава і наука", (1911), яка пізніше увійшла складовою до його книги "Криза російської школи: Торжество політичної реакції. Крах університетів" (1914) [8]. Автор висловив думку про кризовий стан університетів, уважаючи, що в Росії немає ні свободи науки, ні свободи викладання. Головну причину такого становища він убачав у руйнівному вторгненні держави до сфери науки і освіти. Жоден статут, з точки зору М.В.Сперанського, не міг відразу виправити всі недоліки університетів. Оскільки й урядові підходи були протилежними, вихід нового Статуту імператорських університетів планувався в 1917 р. Слід гадати, що під упливом суспільно-політичних подій, а отже, демократизації освітніх процесів, межі автономії університету було б розширено. Так чи інакше, Статут залишився на рівні проекту і не був реалізованим у життєдіяльності університету, хоча квінтесенцією освітньої політики періоду українських національно-визвольних змагань стала спроба поєднати ідеї українізації, професіоналізації та університезації освіти із дотриманням принципу автономії в управлінні вищим навчальним закладом. Радянська ідеологія, навпаки, призвела до остаточного нівелювання академічних

свобод та університетської автономії [5, с. 40–42]. Із початком радянської епохи університети були піддані нищівній критиці. Як установи "чистої науки" вони почали сприйматися суто негативно. Їм протиставлялися політехнікуми, побудовані на основі синтезу науки і виробництва. Сама форма університетів представлялася чимось недоречним, оскільки під одним дахом об'єднувалися різноаспектні організації, відмічалося, що вона вступила в конфлікт з життям, є "незграбною і недостатньо еластичною". Академічна педагогічна парадигма університетської системи підготовки фахівців була розкритикована як така, що не забезпечувала конкретних професійних знань і вмінь. В Україні це зумовило рішення про закриття класичних університетів. Постановою "Про реформування вищої школи" Наркомосом України у 1920 р. було ліквідовано університети в Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі. Система університетської освіти була відновлена лише 1933 р. [4, с. 31–32]. Надалі державне замовлення на виробництво спеціалістів призвело до усереднення і нівелювання особистості в освіті, що стало важливою ознакою особистісно-відчуженого підходу у вищій школі. Авторитарна модель більш ніж на півстоліття відкинула будь-які автономістичні і демократичні тенденції. Суспільство було повністю відсторонено від контролю за вищою освітою. Дискусія з університетського питання так і не відновилася. Тривалий час університети існували без опертя навіть на елементарні концептуальні основи, не маючи чітко визначеного місця в системі освіти. І все-таки сам по собі факт їх відродження можна вважати знаменним, як характерною є й подібність у деяких основоположних рисах дореволюційного, радянського і пострадянського університетів.

Висновки. Проблеми демократизації і гуманізації вищої освіти актуалізуються наприкінці ХХ ст. Перехід до ринкових відносин конкуренції і свободи вибору не міг не торкнутися сфери вищої освіти. В сучасних умовах побудова її нової моделі економічно детермінована і соціально затребувана. Однак, історія і сьогодення доводять, що висока роль університету в системі освіти та суспільно-політичному житті залежить, передусім, від рівня його автономності та академічного клімату. Автономія необхідна університету для реалізації інтересів соціального оточення і власних внутрішніх цілей.

Україна знаходиться в ситуації подолання наслідків централізованого управління вищою освітою і розвитку тих рис академічного життя, які здатні забезпечити лібералізацію вищої школи. Закон "Про вищу освіту" (2014) закріплює автономію університету – академічну, організаційну, фінансову, передбачає децентралізацію (цілий ряд повноважень переходить до кафедр і факультетів). Університет має набути самоцінності, на противагу теперішньому статусу – установи, що надає послуги багатьом соціальним інститутам. Відповідно, необхідним є узгодження пріоритетів державної політики у сфері освіти, інтересів суспільства, мети й завдань самого університету. Лише тоді він зможе виступати рівноправним партнером у відносинах з державою, громадянським суспільством, ринком праці й особистістю. У зв'язку з цим важливим є визначення парадигмальних напрямів, котрі задають диференціацію і породжують різноманітність моделювання університету: 1) освіта – дослідження; 2) навчання – виховання; 3) патронаж (державне управління) – автономія (самоврядування). Принцип автономії прискіпливо охороняється сучасним університетом, як оберігався ним упродовж усього періоду становлення й розвитку. Цього вимагає необхідність підтримки академічного статусу, який дозволяє вирощувати науку, виховувати інтелектуальну еліту, формувати духовний потенціал суспільства.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Об основаниях университетской реформы / В.И.Вернадский. – М., 1901. – 17 с.
2. Дем'яненко Н. М. Автономія університету: ретроспектива, модернізація / Н.М.Дем'яненко // Вища освіта України. – 2005. – № 2. – С. 42–49.
3. Дем'яненко Н. М. Дискурс і практики університетської автономії / Н.М.Дем'яненко // Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. – Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 65. – С. 83–94.
4. Дем'яненко Н. М. Парадигмальний вимір історичного процесу підготовки педагогічних кадрів в Україні / Н.М.Дем'яненко, І.М.Кравченко // Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина XIX – початок XXI ст.). – К.: Фенікс, 2010. – 512 с.
5. Дем'яненко Н. М. Університетська автономія в ретродискусії, сучасному баченні та перспективі / Н.М.Дем'яненко // Історико-педагогічні студії: Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / гол. ред. Н.М.Дем'яненко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – Випуск. 9–10. – С. 33–44.
6. Костомаров Н. И. Замечание о наших университетах // Костомаров Н. И. Исторические монографии и исследования: в 17 тт. – М.: Чарли, 1994. – т. 17. – 512 с. – С. 349–361.
7. Пирогов Н. И. Университетский вопрос // Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения / Сост. А. Н. Алексюк, Г. Г. Савенок. – М.: Педагогика, 1985. – 493 с.
8. Сперанский Н. В. Кризис русской школы. Торжество политической реакции. Крушение университетов / Н.В.Сперанский. – М., 1914. – 271 с.
9. Vucinich A. Social thought in Tsarist Russia: The quest for a general science of society, 1861 – 1917 / A.Vucinich. – Chicago; London: Univ. of Chicago press, 1976. – 312 p.

References

1. Vernadskyi V. Y. Ob osnovanyiakh unyversytetskoi reformy / V.Y.Vernadskyi. – M., 1901. – 17 s.
2. Demyanenko N. M. Avtonomiia universytetu: retrospektyva, modernizatsiia / N.M.Demyanenko // Vyshcha osvita Ukrainy. - 2005. - № 2. - S. 42–49.
3. Demyanenko N. M. Dyskurs i praktyky universytetskoi avtonomii / N.M.Demyanenko // Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H.Korolenka. – Pedahohichni nauky. – 2016. – Vyp. 65. – S. 83–94.
4. Demyanenko N. M. Paradyhmalnyi vymir istorychnoho protsesu pidhotovky pedahohichnykh kadriv v Ukraini / N.M.Demyanenko, I.M.Kravchenko // Uchytelski instytuty v systemi pedahohichnoi osvity Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XXI st.). – K.: Feniks, 2010. – 512 s.
5. Demyanenko N. M. Universytetska avtonomiia v retrodyskusii, suchasnomu bachenni ta perspektyvi / N.M.Demyanenko // Istoryko-pedahohichni studii: Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.Drahomanova / hol. red. N.M.Demyanenko. – K.: Vyd-vo NPU imeni M.Pidentychnosti ta tolerantnosti u ditey doshkilnoho viku / M.I.Oliynyk // Visnyk Prykarpat·s'koho universytetu: Pedahohika. Vypusk KHKHKHVI. – Ivano-Frankivsk, 2010. – S.35–39.
6. Pavlenko V. M., Tahlin S. O. Etnopsykholohiya / V.M.Pavlenko, S.O.Tahlin. – K., 1999. – 408 s.
7. Sukhomlynskyy V. A. Metodyka vospytanyya kollektyva / V. A. Sukhomlynskyy. – M.: Prosveshchenye, 1981. – 366 s.
8. Ushynskyy K. D. Lyudyna yak predmet vykhovannya. Sproba pedahohichno yiantropolohiyi / Kostyantyn Dmytrovych Ushynskyy. Tvory v 6 t. / vidp. za ukr. vydannya H.S. Kostyuk, S. KH. Chavdarov. – K. : Rad. shk. 1952. – T. 4. – 191 s.

Надійшла до редколегії 05.09.16

N. Demyanenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

THE DISCOURSE AND PRACTICES OF UNIVERSITY AUTONOMY FROM THE EARLY XIX CENTURY UNTIL THE PRESENT TIME

The phenomenon of "university autonomy" is disclosed in scientific and political debates of the early XIX – XX centuries (M.Kostomarov, V.Lenin, M.Pyrogov, M.Speransky, S.Trubetskoj etc.), general content of the statutes of the Imperial University (1804, 1835, 1863, 1884) and practice of Kharkov (1804), Kiev (1834) and Novorossiysk (1865) universities.

In the history of higher education various models of university life are known: from the broadest autonomy to direct rule by the state or other patronage authorities.

The classical model of the university provides broad autonomy and self-regulation. In each country autonomy was treated and is treated differently, that's why we can speak about it like a certain generalized concept that involves obtaining educational institutions of various freedoms. Overall under university autonomy we mean "self-regulation of the University".

Today Ukraine is in a situation of overcoming the consequences of centralized ruling of higher education and developing those features of academic life that can provide the liberalization of higher education. The law "On Higher Education" (2014) establishes the academic, organizational and financial auton-

omy of the university. The University should get the intrinsic value, to counterbalance current status – the institution that provides services to many social institutions. According to that, it is necessary to harmonize priorities in educational policy, public interests, goals and objectives of the University itself. Only then the University can act as an equal partner in the relationship with the state, civil society, labor market and the individual.

Connecting to that it is important to determine the paradigmatic trends that define and generate a variety of differentiated University models: 1) education – research; 2) training – education; 3) nursing (state-regulation) – autonomy (self-regulation). The principle of autonomy is thoroughly protected by modern university, as it was protected throughout the period of formation and development.

This is required by the need to maintain the academic status that allows developing the science, cultivating intellectual elite, forming the spiritual potential of society. Autonomy stays the foundation of university life, but today it is highly necessary to redefine considering deeper University integration with economy, labor market and program of nation development. Universities are facing the challenge to prove that they can make a significant contribution to economic and social development of society, fulfilling the government, international target programs, however, while maintaining academic freedom in realization of scientific research, development of intelligence and culture.

Keywords: university, autonomy, academic freedom, self-regulation, liberalization, decentralization of higher education.

Н. Демьяненко д-р пед. наук, проф.
Национальній педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, Украина

ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ АВТОНОМИИ (XIX – НАЧАЛО XXI ВЕКА)

Феномен "университетской автономии" раскрыт в научных и политических дискуссиях начала XIX – XX вв. (Н.И.Костомаров, В.И.Ленин, Н.И.Пирогов, Н.В.Сперанский и др.), содержании общих уставов императорских университетов (1804, 1835, 1863, 1884) и практике Харьковского (1804), Киевского (1834), Новороссийского (1865) университетов. Констатируется, что в начале XXI в. Украина пребывает в ситуации преодоления последствий централизованного управления высшим образованием и развития качеств академической жизни, способных обеспечить либерализацию высшей школы. Закон Украины "О высшем образовании" (2014) закрепляет академическую, организационную, финансовую автономию университета. Она остается основой университетской жизни, но требует переопределения с учетом более глубокой интеграции с экономикой, рынком труда и программой развития нации.

Ключевые слова: университет, автономия, академическая свобода, самоуправление, либерализация, децентрализация высшей школы.

Відомості про автора

Дем'яненко Наталія Миколаївна – Україна, Київ; доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології вищої школи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Контактна інформація: email: natdemyanenko@mail.ru

Демьяненко Наталья Николаевна – Украина, Киев; доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии высшей школы Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова.

Контактная информация: email: natdemyanenko@mail.ru

Demyanenko Natalia – Ukraine, Kiev; Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Pedagogy and Psychology Higher School Department at National Pedagogical Dragomanov University.

Contact information: email: natdemyanenko@mail.ru

УДК: 371.1 : 378.937 : 004 : 316.77

С. Іванов. канд. техн. наук, доц.
КЗ "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти", м. Запоріжжя
Л. Іванова, канд. філософ. наук, доц.
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

МЕДІАІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У статті приводиться думка, що професійний розвиток сучасного вчителя має тісний зв'язок з його інтелектуальною компетентністю. Приводиться структура інтелектуальної компетентності. Стверджується, що у сучасному інформаційному суспільстві медіа інформаційні технології відіграють визначальну роль у вихованні інтелектуальної компетентності. Надається авторський погляд щодо використання медіаінформаційних технологій від пошуку даних та їх структуризації до набуття нового знання. Робиться висновок, що медіа інформаційні технології набуття нових знань мають стати провідним інструментарієм у професійному розвитку вчителя.

Ключові слова: компетентність, інтелект, інтелектуальна компетентність, ментальний досвід, медіа, інформація, медіаінформаційні технології.

Постановка проблеми. В умовах неочікуваних викликів 21 століття, зміст яких полягає у процесах глобалізації та впливу на людину та суспільство медіа та інформаційно-комунікативних технологій суттєво змінюється роль освітніх закладів. Вперше в історії людства школа перестає бути найважливішим інститутом трансляції культурних кодів та соціальної поведінки індивідів. У таких умовах набутий раніше ментальний досвід учителя може швидко знецінюватися або відстати від вимог життя. Внаслідок цього виникає надзвичайно актуальна проблема нарощування інтелекту вчителя, насамперед його інтелектуальної компетентності, яку неможливо формувати без використання сучасних медіаінформаційних технологій.

Мета та завдання дослідження. Головною метою статті є викладання досвіду застосування медіаінформаційних технологій для розвитку інтелектуальної компетентності, яка є основою ментального досвіду вчителя, на базі якого формуються його професіональні якості.

Стан дослідження. У зв'язку із розвитком компетентісного підходу в освіті особливого значення набувають дослідження інтелектуальної компетентності. Структурному вивченні інтелекту присвячені багаточисленні дослідження, насамперед у дискурсі педагогічної психології, починаючи з Дж. Гилфорда [2] та закінчуючи дослідженнями когнітивної психології Г. Гарднер, М. О. Холодна [2,3]. Формування "образу світу", який є метою будь-якого процесу навчання, досліджувались, починаючи з О.М. Леонтьєва [4]. Водночас у більшості цих праць увагу приділялося теоретичним положенням, однак у практичній діяльності учителя велике значення мають конкретні інструменти виховання інтелектуальної компетентності, набуття нового знання.

Виклад основних положень. Професійна діяльність вчителя значною мірою, якщо не визначальною, базується на його суб'єктивному, ментальному досвіді. Ментальний досвід, за визначенням М.О. Холодної, це "система наявних психічних утворень та ініційованих ними психічних станів, які лежать в основі пізнавального ставлення людини до світу і обумовлюють конкретні властивості його інтелектуальної діяльності" [3, С.105].

© Іванов С., Іванова Л., 2016